

*Jasenka Lulić*SVADBA KOD ATEISTA
NA PRIMJERU JEDNOG OTOČKOG SELA
BLIZU ZADRA

Otok Ugljan, u zadarskom arhipelagu otok najbliži Zadru, donekle uspijeva zadržati jedan dio svoga stanovništva vezujući ga za djelatnost na otoku, ili u Zadru, s kojim je povezan trajektnom vezom (pola sata vožnje iz Preka).

Kali, jedno od osam otočkih sela, smješteno je na brežuljku i njegovim obroncima i zbijenog je tipa. Na zapad se širi prema Preku, s kojim je spojeno, a istočno prema Kukljici, udaljenoj nekoliko kilometara. Mještani se najviše bave ribarstvom, te imaju jednu od najjačih ribarskih flota na Jadranu, a maslinarstvo i povrtlarstvo zadovoljava njihove obiteljske potrebe. Rašireni su i različiti obrti, nešto manje činovnička zanimanja, a najmanje je intelektualaca koji su ostali u Kalima. Prije drugog svjetskog rata ovo je bilo izrazito težačko selo, uhdano u okvirima tradicijskog i katoličkog svjetonazora. Drugi svjetski rat i posleratne društvene promjene donijele su i podjelu stanovništva na ateiste i vjernike-katolike. Iako su ovi procesi tekli i u drugim selima na otoku Ugljanu, ograničit ću se na Kali, jer u njima živim te se, osim razgovora s ljudima, mogu koristiti i duljim promatranjem.

Iz matičnih knjiga vjenčanih (matični je ured za cijeli otok Ugljan u Preku) saznala sam broj vjenčanih parova u poslijeratnom razdoblju i usporedila ih s popisom vjenčanih u crkvi. Nisu obuhvaćeni parovi vjenčani u Zadru ili u drugom gradu, a žive u Kalima, te oni koji su se crkveno vjenčali drugdje. Iz tih podataka saznala sam dob mladića i djevojaka koji sklapaju brak, upoznala razlike u dobi mladića i djevojke, njihova zanimanja i odnose zanimanja s obzirom na spol, utvrdila pojavljivanje prijateljice kao djevojčine kume (ranije su oba kuma bili muškarci, mladićevi prijatelji). Iz razgovora s nekolicinom ateista o njihovu vjenčanju kao i o vjenčanju njihove djece, te iz razgovora s nekolicinom ljudi vjenčanih između dva rata i onih koji su vjenčani poslije rata u crkvi, mogla sam utvrditi karakteristike vjenčanja kod ateista.

Nastojala sam razumjeti i objasniti ateistički ili kršćanski svjetonazor svojih sugovornika i značenje koje on igra u njihovu životu. Čini mi se da bi jedna dublja analiza koja bi prodirala u intimni svijet pojedinca otkrila vrlo malo potpuno svjesnih i vjernika i ateista, tj. onih

koji su razmišljajući o čovjeku, njegovu postojanju i svrsi njegova života, došli do jednog ili drugog odgovora. Razmišljanje većine kreće se u praktičnom području života. Stoga su svi oni prije rata bili kršćani katolici. Može se reći da je rođenje u takvoj sredini odredilo i njihovo shvaćanje. Određeni obrazac ponašanja, vezan uz određeno vjerovanje, u ovom slučaju katoličko, ukorjenjavanjem u jednoj sredini dobiva snagu apsolutnosti. Tako jedna promjenljiva i relativna kategorija kao što je ponašanje, dobivši snagu zakonitosti, okamenjuje pojedinačno shvaćanje, zatvara ga prema drugačijem. Stoga se dešava da ljude svrstavamo u određene misaone sustave samo na temelju njihova ponašanja, a i sâm se pojedinac tako doživljava. Drugim riječima, pripadanje cijelog sela katoličkoj tradiciji u prvom redu znači pripadanje jednom običajnom kodeksu koji ima značaj nužnosti i isključivosti. Isto se dešava i s ateizmom ako se prihvati na toj razini. Tako se pojedinac može izjasniti kao vjernik ili ateist a da se, zapravo, nikada nije bavio tim pitanjima. Biti vjernik ili ateist pitanje je koje spada u čovjekovu intimu, a ne na poprište društvenog i političkog života gdje se tim opredeljenjima može manipulirati. Istinsko opredeljenje za jedno ili za drugo znači u prvom redu da je izbor jednog ili drugog shvaćanja stvar slobodnog izbora. Nametanje jednog ili drugog shvaćanja vodi totalitarizmu, međusobnom otuđenju u kojem se na drugog čovjeka ne gleda kao na čovjeka već kao na oruđe ideologije. Kako će se pojedinac postaviti u datim okolnostima ovisi i o njegovu poimanju sustava vrijednosti. Ako se radi o osobi čiji su životni ideali zadovoljenje osnovnih životnih potreba i povećanje životnog standarda pod svaku cijenu, onda će se takva osoba prikloniti vladajućem mišljenju konformistički, razvijajući pri tom karijerizam koji joj omogućuje njenu osnovnu težnju — želju za materijalnim probitkom i povlaštenim statusom u društvu. Naravno da takva osoba nema potrebe obogaćivati svoje shvaćanje na izvorima jedne ili druge ideologije razmišljajući o njima, nego dogmatski prihvaća ponuđeno zatvarajući se tako suživotu s drugačijim mišljenjem. U maloj sredini, gdje ljudi žive u izravnijem kontaktu, ovo izaziva veću zbrku, pogoduje usporednom razvoju privatnog i javnog morala, koji se u maloj sredini mogu vrlo dobro uočiti. Ta dvostrukost morala ogleda se i u potajnom sklapanju crkvenih brakova pojedinih ljudi koji se izjašnjavaju kao ateisti, a kojima društveni položaj nije dopuštao da se vjenčaju u crkvi. Naravno, ima i onih koji su dosljedni svojih shvaćanjima.

U poslijeratnom razdoblju, od 685 brakova sklopljenih do ljeta 1987, 416 brakova sklopljeno je u crkvi. Mladići su stariji od djevojaka do četiri godine, a u posljednjih petnaestak godina često i do sedam godina. Ima dosta slučajeva da su mladić i djevojka iste dobi. Kroz čitavo razdoblje provlači se manji broj djevojaka godinu dana starijih od mladića, a ima i nekoliko djevojaka koje su starije i više godina od mladića. U slučajevima kod kojih je muškarac mnogo godina stariji od žene radi se najčešće o udovcu i djevojci. Ovo se odnosi i na parove koji su vjenčani i u crkvi. Parovi koji su do 1970. javno sklopili brak u crkvi bili su vjernici ili su imali formalno kontakt s crkvom. Mnogi parovi, vjenčani u crkvi od 1970. do danas, vjenčavaju se u crkvi jer crkveni obred daje ovom činu svečaniji ton, a intimno ga ne povezuju

s vjerovanjem, jer su prema vjerovanju i nevjerovanju najčešće ravnodušni. Uspoređujući zaposlenost žena vjenčanih samo pred matičarom i onih koje su vjenčane i u crkvi, uočava se da su do 1950. žene bile nezaposlene, a od 1950. zapošljavaju se kao radnice, trgovačke pomoćnice. Sedamdesetih godina javljaju se i drugi profili srednjih škola, nekoliko djevojaka završava Pedagošku akademiju ili Fakultet. Interesantno je da se takve udaju za mladiće iz sela koji su obično kvalifikovani radnici ili imaju završenu osnovnu školu (slučaj kada djevojka ima srednju školu). Veći je broj ovih djevojaka u tzv. vjermičkoj skupini. Broj zaposlenih žena u brakovima sklopljenim samo u matičnom uredu u Preku i sklopljenih također i u crkvi gotovo je identičan, a iznosi četvrtinu broja sklopljenih brakova. Situacija se mijenja sedamdesetih godina kada broj žena sa zanimanjem i uglavnom zaposlenih iznosi tri četvrtine od broja sklopljenih brakova. Broj zaposlenih žena u tzv. »vjermičkoj skupini« tri puta je veći od broja zaposlenih žena koje nisu vjenčane u crkvi. Ova razlika nije znak porasta broja vjernika, već prije želja za ceremonijom koja će ostati u sjećanju. Konac šezdesetih godina, a osobito sedamdesete godine karakterizira poboljšanje materijalnih uvjeta života te su i svadbe veće, u njih se uvode i neki novi običaji, npr. momačka večer, udaranje viljuškama i noževima po stolu za vrijeme objeda na »piru«. Pokazatelj promjene u svadbenim običajima, a ujedno i u društvenim odnosima, jest biranje djevojke za kumu mlade. Naime, do godine 1961. kumovi su bili isključivo muškarci koje su mladići birali po prijateljstvu, a te godine kao drugi upisani svjedok pri sklapanju braka (svjedok mlade) pojavljuje se žena. Godine 1970. žena se upisuje i kao prvi svjedok. To znači da se mladina kuma prva upisala kao svjedok. Ovo upućuje na nov odnos prema ženi. Ima nekoliko slučajeva da su oba kuma, tj. kum mlade i mladoženje, žene. Najčešće mladoženjinog kuma zbog spriječenosti zamjenjuje žena. Od godine 1970. kume mlade stalno se izmjenjuju kao prvi ili drugi svjedok.

Razgovarajući s ljudima koji se izjašnjavaju kao ateisti, utvrdila sam, kako sam već prije spomenula, da su neki dosljedni u svojim uvjerenjima a neki su se vjenčali u crkvi, u početku javno a poslije potajno, neki i više godina poslije civilnog vjenčanja. Pokušat ću prikazati svadbene običaje od konca rata do pedesetih godina, od pedesetih do šezdesetih godina, od šezdesetih do sedamdesetih, te od sedamdesetih godina do danas. Stariji ljudi vjenčani prije drugog svjetskog rata razlikovali su »sramotno« i »pošteno« »vinčuanje«. Isti nazivi zadržali su se gotovo do danas. »Sramotno« »vinčuanje« značilo je da je djevojka došla u momkovu kuću sa znanjem ili bez znanja svojih roditelja (u slučaju njihova protivljenja) a vjenčanje je bilo naknadno. Tada se ne bi vjenčala s krunom i velom, već sa »faculom« (kvadratna marama složena u trokut i vezana straga, a označuje udatu ženu). Svadba bi tada bila znatno skromnija. Često bi bila već kad se rodilo i dijete, a koje bi moglo navršiti i godinu dana. Kad bi se momak i djevojka zavoljeli, momak je u pratnji roditelja i rođaka odlazio u prošnju (»na pitanje«) ponijevši sa sobom najčešće vino. Od prošnje do »pira« znalo je proći i po više godina. Isprošena djevojka pomagala je momkovim roditeljima u poslovima, a on i njezinima ako je bilo potrebno. U vremenu

od prošnje do pira mladić je djevojci obično darivao zaručnički prsten, tj. prsten s okom, a »bitica« se darivala na »vinčuanju«. Nekoliko mjeseci prije »pira« ili na dan »pira« bila je tzv. »kafa« u djevojčinoj kući. Na »kafu« se nije pozivalo, već je svatko dolazio bez posebnog poziva, za razliku od »pira« na koji se moralo pozvati. Danas se šalje pismeni poziv. Jedna od mladinih prijateljica ili neudata sestra zapisivala je što je tko donio tako da se zna što će se darivati kad se bude vjenčao netko iz njegove obitelji. Na »kafi« se jeo sir, pršut, »frite«, pila se kava, vino. Ako je djevojka bila siromašna, ne bi pozivala na »kafu«. Takva djevojka bi obično nakon »pitanja« otišla na »sramotno«. Nekoliko dana prije »kafe« mladine prijateljice rođakinje, pošle bi navečer kroz selo pjevajući starinske svadbene pjesme i obavještavajući na taj način tko se ženi. Tri nedjelje prije »pira« svećenik je »napovijestao«, tj. obavještavao o vjenčanju tražeći od vjernika da mu jave ako postoji koja zapreka sklapanju braka. »Pir« je bio u nedjelju ili na blagdan. Mladoženjini svatovi došli bi po mladu. Na čelu povorke bio je barjaktar koji je nosio »barjuak« (»ščuap«, štap na čijem vrhu je bio kolač na koji bi se stavile jabuke ukrašene metalnim novcem i nabodene na male štapiće, a ispod kolača bili bi svileni »facuoli«). Svatovi bi, došavši do mladina dvora, stupili u razgovor s djevojčinima rekavši im da su izgubili pticu i da je traže... Mladu izvodi njezin brat. Prvo izvodi druge djevojke. Odlazeći iz kuće u crkvu na vjenčanje, mlada pita »proščienje« od roditelja, a kasnije i od mladoženjinih roditelja. Njezini roditelji odlaze u crkvu i kod mladoženje, gdje je »pir«. Djevojčinu robu donosile su njene »drugarice« deset do petnaest dana poslije »pira«. Roba se nosila na glavi u »kofama« (pletene košare). Ispod »kofe« stavila se »spara« (kolut od komada platna ispunjen vatom ili vunom) kako kofa ne bi ozlijedila glavu.

Ovo su konture svadbe u Kalima između dva svjetska rata. Poslijeratna svadba odvija se u sličnom okviru. Svadbenu razdoblju od 1945. pa često i do šezdesetih godina karakterizira skromnost koju je određivala oskudica. Shvaćanje ateista o braku i načinu sklapanja braka te običajima vezanim uz njih ne može se svesti na zajedničko shvaćanje koje bi bilo tipično za sve ateiste. Navest ću nekoliko različitih primjera i na temelju njih izvoditi zaključke. Momak i djevojka idu zajedno nekoliko godina, djevojka zatrudni i rodi dijete te se preseli kod momkovih, a on je u partizanima. Završava rat. Oni vjenčanje žele ostaviti za bolja vremena, ali ih roditelji prisiljavaju na sklapanje braka zbog djeteta. U uskom obiteljskom i prijateljskom krugu proslave vjenčanje. Vjenčali su se u staroj robi koju su imali za svaki dan.

Ovaj primjer pokazuje vezanost para uz obitelj i nemogućnost da joj se suprotstavi. Vezanost uz obitelj i sredinu iz koje se poteklo ogleda se i u sklapanju braka ateista koji se vjenčao u crkvi. Kao razlog ovome navodi majku koja nije mogla zamisliti da se sin ikako drugačije oženi. On ne bi pristao na ovakvo vjenčanje da majka nije bila bolesna. Osam dana prije »pira« djevojčine prijateljice navečer idu kroz selo pjevajući starinske svadbene pjesme. Dan prije »pira« bila je »kafa«. Jedna od djevojčinih prijateljica zapisivala je imena onih koji su donijeli darove (novac ili predmete potrebne u kućanstvu). Počastilo se kavom i »fritama«. »Pir« je bio na Duhovski ponedjeljak. I dok se

mladoženja kao vojna osoba ženio u uniformi (odmah iza rata), mlada je na registriranje u Preko išla u tamnoplavom kostimu, a u crkvi se vjenčala u dugoj bijeloj haljini s krunom i vijencem na glavi. Da je njima vjenčanje u crkvi bilo, zapravo, pravo vjenčanje, vidi se i po tome što su na registriranje u Preko išli samo kumovi, a u crkvi se okupila sva rodbina i prijatelji. U crkvu se išlo s »barjuakom« (ne sjeća se je li bio državni ili se radilo o štapu) na čijem je vrhu bila jabuka i sparožina (zimzelen). Nakon odlaska iz ove crkve mladi par odlazi kod mladoženjinih gdje mlada nevjesta klekne na prag, poljubi svekra i svekrvu i moli za oprostjenje. Oni je blagoslove. Običajno, dakle, ovaj par postupa po ustaljenoj tradiciji. Teško je reći predstavlja li njihovo vjenčanje u crkvi kompromis koji se učinio radi roditelja, ili su oni vjernici.

Drugi jedan par pokazao je veću individualnost sklapajući brak u skladu s vlastitim načelima. Vjenčanje bez crkve bilo je šok za rodbinu i mlade i mladoženje. Tako je mladoženjinin djed pitao svog unuka »ki će blagosloviti prsten i biticu?« Unuk mu je odgovorio da je međusobna ljubav najbolji blagoslov. Ovaj par nije pozivao na »kafu« jer nisu željeli siromašnije od sebe materijalno oštetiti. Iako su se voljeli nekoliko godina, nisu željeli da njihovi roditelji međusobno kontaktiraju bojeći se da u slučaju prekida njihove veze ne bi bili u lošim odnosima. Mlada je bila u svijetlosivom kostimu, a mladoženja u tamnoplavom odelu. Boja mladinog kostima označava da je mlada otišla »na sramotno«, ali istodobno asocira na neimaštinu. Na »piru« se nazdravljalo mladencima, pjevale se starinske svadbene pjesme kao i partizanske (jednako i na navedenim »pirovima«). Nije se plesalo zbog pomanjkanja prostora.

Uplitanje obitelji u izbor momka ili djevojke prisutno je i poslije rata. Tako je, npr., djevojka bila prisiljena kriomice se preseliti kod momka jer ga njeni roditelji nisu voljeli. Zbog toga nije kontaktirala sa svojim roditeljima sve do rođenja prvog djeteta. Registrirali su se nekoliko mjeseci nakon njenog dolaska u momkovu kuću. Mlada je bila u tamnijem kostimu, a mladoženja u tamnijem odijelu. Na njihovu »piru« bila je samo uža muževa rodbina. Što se tiče hrane, zanimljivo je da se u Kalima u kojima ima dosta ribe ona se rijetko spremala i spremna za »pir«, a zamjenjuje je meso. Vjerojatno je to zbog toga što se riba drži običnom, svakodnevnom hranom, te ne dolikuje da se spremi za tako svečan čin.

Karakteristike svadbenih običaja od svršetka drugog svjetskog rata do polovice pedeseti godina jesu izostanak odlaženja na »pitanje«, izostanak »barjuaka« u civilnom vjenčanju, sukob na relaciji roditelji — djeca. Do sukoba je dolazilo i ranije, ali su se oni odnosili isključivo na izbor momka ili djevojke, dok se u ovom razdoblju, uz ovaj razlog, dešava da dolazi i do sukoba dviju ideologija, te je mladi par vrlo često razapet između svojih shvaćanja i osjećaja poštovanja i dužnosti prema roditeljima. Naredne godine donose porast mnogih starijih elemenata svadbe kao i unošenje novih. Sve negdje do sedamdesetih godina može se razlikovati »vinčuanje na sramotno« i »na pošteno«, a otada svako »vinčuanje« ima formu »vinčuanja na pošteno«. »Ići na pitanje« označava odlazak momka, njegovih roditelja i bliže rodbine k djevojci.

U toj se prilici obvezatno nosi vino. Djevojčinima se ne spominje razlog dolaženja. Ako je djevojka iz drugog kraja, momkove prije »pitanja« posjećuje njen otac, majka, poneko od rodbine. Od »pitanja« do »vjenčanja« zna proći i po nekoliko godina, a posljednjih desetak godina najviše do godine dana. Kroz čitavo to vrijeme momak i djevojka održavaju intimne odnose, pa djevojka i zatrudni. Pedesetih godina i u početku šezdesetih djevojka koja je zatrudnjela ne bi zvala na »kafu«. Pri koncu šezdesetih godina i trudna djevojka zove na »kafu« u svojoj kući. Nakon toga odlazi u momkovu kuću pripremivši skroman »pir«. Vjenča se u haljini svijetle boje, ali ne u bijeloj. Sedamdesetih godina trudna djevojka poziva na »kafu«, ima pravi »pir« i obučena je u bijelu haljinu. Kroz čitavo vrijeme nekoliko dana prije »kafe« djevojčine rođakinje obilaze navečer selo pjevajući starinske svadbene pjesme.

Kako šezdesetih godina materijalno stanje mještana postaje sve bolje, priređuju se i veće svadbe. Od početka sedamdesetih godina »pir« se najčešće priprema u restoranu u Kalima, gdje svira neki sastav. »Kafa« je u subotu u jutro, a zatim se odlazi kod matičara u Preko i vraća u Kali na »pir«, koji traje do ranih jutarnjih sati. Već sam prije spomenula da je ovo razdoblje i mnogih crkvenih vjenčanja koja počesto nisu potvrda vjere već potreba za obredom, koji je u matičnom uredu vrlo štur. Formalno, svadbene običaji prolaze kroz već prije nabrojane etape: »pitanje«, zaruke, »kafu«, »pir«. Na »pitanje« odlaze momkovi roditelji s momkom, a dešava se da momak ode sam sa svojim prijateljem. Obično ponesu vino, a može i janje. Od »pitanja« do »pira« zna proći godinu i više dana. Kroz to razdoblje djevojka može spavati u momkovoju kući, a može i momak u njenoj, može pomagati njegovim roditeljima i on njezirim. Prije »kafe« djevojčine rođakinje obilaze selo pjevajući starinske pjesme, a na kraju ophoda nađu se u djevojčinoj kući, gdje ih časte fritama, pićem, a katkad se spremi i riba. Dan prije »kafe« momak slavi momačku večer u gostionici u Kalima ili u drugom selu. To je njegov rastanak s momačkim životom. U toj se prilici i napije, jer već sutradan preuzima na sebe novu ozbiljnu ulogu muža i oca, te mu je pijanstvo oporostaj s momačkim životom i rasterećenje. U subotu u jutro, sve do odlaska k matičaru, dolazi se na »kafu«. Mladina prijateljica zapisuje imena darovnika i vrst darova. U predratno vrijeme darovi su bili jelo i piće, a danas je to novac i predmeti potrebni u kućanstvu. Svatko nastoji donijeti što vredniji poklon. Mlada će poslije »pira« darovati svekru i svekrvi koji odjevni predmet ili nešto za kuću.

Za »kafu« se sprema sir, pršut, tripice, pije se vino, rakija, likeri, kava, sokovi. Mlada je obučena u svečanu odjeću (haljina ili kostim), ali ne onu koju ima kad ide k matičaru. Za samo vjenčanje oblači bijelu haljinu ili haljinu posve svijetlih tonova, dugu ili ispod koljena. Rjeđe nosi kostimić istih boja. Na glavi ima šeširić ili ukrasni cvijet (umjetni). Dolazak mladoženjinih svatova najavljuje automobilska truba (do konca sedamdesetih godina išlo se na registriranje u Preko pješke ili brodom). Mlada ih dočekuje u odjeći za vjenčanje. Mladoženjini svatovi kratko se zadržavaju popivši malo vina ili rakije, a tada odlaze automobilima u Preko. Kola u kojima su mlada i mladoženja imaju državnu zastavu obvezatno ukrašenu na vrhu »facuolima«, cvi-

ječem, a katkad i jabukom. Zastava viri kroz prozor automobila. Sva vozila u povorci ukrašena su sparozinom (vrsta zimzeleni), karantfilima, papirnatim vrpčama živih boja. Cijelim putem od Kali do Preka i natrag automobili neprestano trube. Do matičara je uz mladu kum, a poslije vjenčanja muž. Vraćaju se u Kali i »pir« je u restoranu. Na ulazu u restoran sjedi djevojka, mladina prijateljica, koja upisuje imena i darove onih koji nisu bili na »kafi« i stavlja im bijeli umjetni cvijet (»cvit«) ili ružmarin na prsa, znak da su na »piru«. Ostali su dobili »cvit« na »kafi«. Na »kafu« može doći tko hoće, a na »pir« dolaze samo pozvani. Hranu za »pir« pripremi restoran, a objed se sastoji od: aperitiva, hladnog nareška, mesne juhe, rižota od mesa, različitih vrsta mesa s prilogom i salatam, torte i kolača (»slatkuo«). Vino i kolače donosi bliža rodbina. Sedamdesetih godina pojavio se običaj koji je u Kali donesen iz Kukljiće, gdje je također unesen, a sastoji se u udaranju viljuškama i noževima po stolu uz povike »ala, ala, iša«, čime se pozivaju mlada i mladoženja na ljubljenje, a potom i njihovi roditelji, kumovi. Mlada i mladoženja moraju zajednički razrezati tortu, što je noviji običaj. Svatove zabavlja neki instrumentalni sastav. Mlada i mladoženja otvaraju ples valcerom. »Pir« traje do ranih jutarnjih sati. Broj ljudi na »piru« zna biti i do 150—200.

Sklapanje braka i u posljednjih desetak godina pokazuje da je brak ne samo intimno vezivanje momka i djevojke već i vezivanje dviju obitelji kao i održavanje starih i razvijanje novih društvenih veza. Ostatak roditeljskog miješanja i utjecaja pri sklapanju braka vidi se, osim u odlaženju na »pitanje«, i u međusobnom posjećivanju roditelja prije braka i vrlo čestom darivanju vjenčanog prstena sinu koji se ženi.

Ovaj kraći pregled svadbenih običaja ateista u Kalima u poslijeratnom razdoblju pokazuje da je katkad teško odrediti tko je ateist, a tko to nije, jer ateizam može biti prisutan i kod tradicionalnih kršćana, a katkada se kod ateista može preobratiti u religioznost. Registriranje kod matičara, koje djeluje više kao formalno-pravni čin te ostavlja prazninu, nije moglo zamijeniti svečani obred crkvenog vjenčanja. Stoga nekima crkveno vjenčanje predstavlja samo ceremoniju koja će svojom svečanošću uveličati vjenčanje, nekima može predstavljati i njihovo najintimnije opredjeljenje i vezu s tradicijom koje se nisu mogli osloboditi jer je utkana u njihove osjećajne sfere.

Ateističko shvaćanje nije donijelo novi model svadbenih običaja, već je prihvatilo raniji tradicijski model. Prihvaćanje starijeg tradicijskog modela pokazuje još živu prisutnost starije tradicije u novim prilikama.

Jasenka Lulić

ATEIST WEDDING AS IN AN ISLAND VILLAGE NEAR ZADAR

— Summary —

Till the end of the Second World War, Kali, a village on the island of Ugljan, existed within the framework of traditional and Catholic view of the world. The Second World War and post-war social changes brought along the division of its inhabitants into ateists and believers — Catholics. Ateist belief did not bring along a new model of wedding customs, but it accepted the earlier traditional model, i.e. »disgraceful« and »proper« »wedding«. »Disgraceful« »wedding« meant that the girl can to the boy's house with the knowledge of her parents or without it (if they did not consent to her marrying), and the actual wedding took place later on. »Proper wedding« meant that the boy, accompanied by his parents and relatives, went to her (»to ask her hand in marriage«). From »asking« to »wedding« several years could pass, and in the last ten years, one year. Several months before the »wedding« there was a so-called »coffee« in the girl's house and presents were brought there. From the end of sixties till the present time (1987) »coffee« has usually been taking place on the wedding day, and even when the girl left her home »disgracefully«, it took place. Several days before »coffee« bride's friends and cousins walk through the villages in the evening singing old wedding songs.

From the registers of the married the number of the married couples in the post-war period (till 1987) was established and compared with the church register of the married. That is how the number of the couples not married in church and relationship between boys and girls concerning their age and profession was established. Ateists are different from believers only because of the fact that they do not get married in church. Some of them got married in church. This is primarily caused by the desire for the ceremony which civil wedding that seems like a formal and legal fact more than anything else lacks while leaving emptiness behind.